בסוד שיח

בדרכו של הרבי מאפטא או בשיטת הארמו"ר מרוז'ין?

באשר עלה הקיסר אלכסנדר הראשון על כסאו הוא אימץ את גזירותיו של גבריאל (מי תתרז עם אריאל) על היהודים.

יעדה לניטוח תורה ליהודים, שתסדיר בעיקר את חובותיהם – החלישה גם היא על גזירת גירוש הכפרים.

מי שחשב שהקיסר יעניק חסדיו ליהודים שעמדו לצידו במלחמה נגד נפוליאון ויקל את עולו מעליהם, טעה טעות מרת. ב־11 באפריל שנת 1823 (תקפ"ג) חידש את הגזירה הישנה של גירוש הכפרים הוודיע שעד יראשון בינואר 1824 (תקפ"ד) אסור שימצא אף יהודי בכפרים אשר ברוסיה הלבנה.

גדולי ישראל ידעו שאחדי יישום הגירוש ברוסיה הלבנה, יגיע הגירוש גם לפולבים אחרים של ויאלין ופודוליה. לשם כך התאספו גדולי ישראל וקראו לצום ולימי תפילה. בראש העוסקים עמד הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל מאפטא שהוציא ברוז לכל הקהילות ובאמירת תחילים. וכה לשון פתע מהברוז:

אחינו בני ישראל, הלא למשמע אזן ראבה נפשנו מנהמת קול הנשמע בילילה על כל צרה שלא תבוא, בדברים הנוגעים בנפש ונפש ישראל ובפרנסת עם בית ישראל הן בעיירות והן בכפרים, וכל השומע צעקתנו אוזניו. על זה רוה לבנו על אלה חשכו עינינו... והחברות להודיע צערנו לרבים... ע"כ מוטל עלינו להתעורר בתשובה שלימה ודבר שבתובה לקבוע תענית בכל ערי ישראל בשני וחמישי ושני. היינו יום ב', ג' ויחי י"ג שבט, יום ה' פר' ויחי ט"ז שבט, יום ב' שמות כ' שבט. והימים הללו יהיו בכל תענית צבור. ואתם עם ה' חיזקו ונתחזקה וקוראו אל ה' בחזקה בתשובה ותפילה יצעקה, שירחם ה' עלינו ויתן אותנו לחן ולחסד ולרחמים בעיני אדוננו החסיד הרחמן הקיסר וירום הודו) ובעיני כל שריו ויועציו עלינו למובה וחלילה להתרשל כי הזמן קצר וישר עת ה' בהדף עין. לה' הישועה על עמך ברכתך סלה.

הכ"ד אחיכם הדו"ש ומבקש לישועתם בקרוב.
הק' יהושע העשיל מאפטא מה"ק מעמדבוז' יצ"ו.

מצוה חשובה על כל בני הקהילות הגדולות להעתיק הדברים הללו ולשלוח לקהילות ועיירות קטנות וכפרים הסמוכים בכדי שכל התפילות והתעניתים יעלו בבת אחת לרצון לפני המקום ב"ה בהדאינו ויוצרנו אכי"ר.

ידוע שלקריאה זו הצטרפו גם הרה"ק רבי יצחק מראדוויל והרה"ק רבי מרדכי מטשערנוביל, וכן הרה"ק רבי יצחק מנעשכיז.

מסתר, שכאשר הגיע יום הצום שהכריז האדמו"ר ישראל, קרא הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין לחבורת המקנאים שלו (מקאסעלע) שיסיעו לנגן לפניו. וכאשר סיפרו את לה' הרה"ק מאפטא אמר שהצדיק מרוז'ין הולך בדרך משלו לפי מה שכתוב בתורה: יובי תבואו מלחמה בארצכם על הצר הצורר אתכם והרעותם בחצוצרות ונזכרתם לפני ה' אלוקיכם ונושעתם מאויביכם".

במקום אחר מסופר: "בשעת הגזירה כאשר הבריזו האפטער והשערנובאלער שיתענו שני, חמישי, שני, נסע הר' ישראל חיים מלרישין (דודו של הרוז'ינער, אחיו של הבי שלום אביו), דרך רוז'ין ושכח שם. במוצש"ק היו מזמרים בקאפעלע לפני הרוז'ינער. כאשר נודע שיצטרך לנסוע דרך אפטא או מז'בוז' אמר לו הרוז'ינער: הוי, אתם צריכים לנסוע דרך אפטא שם יהיה לכם עונמת נפש מפני שהאלטר (הזקן) שרוי בצער יגור בה"ב, ואילו אני הולך עפ"י תורה יכי תבואו בארצכם והרעותם בחצוצרות ונושעתם מאויביכם", והוא הולך בדרך אחרת. אחר כך שהגיע לאפטא ושאל אחדי מה נשמע ברוז'ין אמר לו כל המאמר. אמר לה: אין אנו יכולים זה יצריכים אנו לילך בפשיטות. כמו שמצאנו אצל מרדכי ואסתר.

למרות שמשני הסיפורים משמע שארמו"ר מרוז'ין לא הצטרף להכרזת התענית, ב"מ ברוך שהוא עסק בדרך אחרת מדי דבמלה.

כמו כן אנו יודעים שפעל גם בדרך הטבע כדי לבטל את הגזירה הזאת. כפי שהסתדל לבטל את יתר הגזירות שגזרה המלכות על אחב"י ברוסיה.

וכה כותב בשמו מקורבו ר' ישראל בק למונטיפיודי: "דהנה אודות הכפרים אשר ממש חצי מדינה יגרש ואינם יודעים מה לעשות, נפשם בחוצות נשקלו אי לנו אשר כזאת אירע בימינו וכבר כתבנו מזה. נא יודיע ישראל השר הנכבד עתה בא העת לקנות העוה"ב ולעמוד ליימי אחב"י".

האדמו"ר הזקן, מייסד תנועת חב"ד, קרא לאנ"ש לתמוך בספית ביהודים הנוסעים להיישב במושבות החקלאיות (בעקבות הגזירה), בתקופת בנו, אדמו"ר האמצעי, בנראה חלק מהמושבות כבר קרמו עור וגידים, כמה מהם אף הצליחו להוציא לחם מן הארץ. לעומת זאת המצב הכלכלי אצל הנשארים הלך והחריף. בעלי משפחות החלו לנדוד למרחקים למצוא מרח לביתם "רק מעט מזעיר עוסקים בתורה ויחידות ומחיות ומעט מאוד בעלי מלאכות ומי יש לו איזה סך מאבד מעותיו ויודד ממה". אדמו"ר האמצעי תופס אומנות אברתיו ויוצא בקריאה לאנ"ש שאין להם במה להתפרנס, לעסוק בעבודת האדמה וכבתי ורישות שוקופו באותה תקופה בעיירות הסמוכה שלה.

(רבנען "חסכל הבעש"ט" למשנת חסידות, גליון 88ח, מתוך מאמרו של הרב שמעם פלוי)

כך מיטיבים עם נשמת הנפטר

(לזיכוי הרבים)

במאסף "לעילוי נשמה" ולהדב צבי יהודב שליט"א) מובאים עניינים חשובים בייחר שיש בהם כדי להיטיב עם נשמתה לאחד הסתלקות האדם. להלן במה קטעים מספר "סוכת שלם" המצוטטים במאסף הנ"ל.

הספר "סוכת שלם" להגאון רבי אליהו גוטמכאר זצ"ל, עוסק רבות בעניני הטבב בדיוק ניות עם הנפטרים אשר בעולם האמת. היות ומובאים שם הדבה רבדים יקרי ערך שאנים מפי רסמים אמרנו להעלות בקצרה במה מעיקריהם.

"התיקונים הנהוגים משנים קרמניות לזכות הנשמות המהודות, מתחלקים לשש מדרגות: זו למעלה מזו, וכל העולה בזו אשרי לו. ואומנם מה נעים אם בא עד השישית". כותב רבי אליהו גוטמכאר, כשהוא מפרט את ששת המדרגות בהלולו:

א. נהגו לומר על אב ואם קדיש בתרא, ולהפסיד בבניא ולהתפלל ערבית במוצאי שבתות שהוא המון שתודות הנשמות לגיהנום, וכשהבן מתפלל ומקדש ברבים את ה' בדיד הוא, עודה אביו ואמו מן הגיהנום.

ב. מי שיכול לידד (להתפלל) לפני תם יבה מועיל יותר מקדיש יתום - שלא ניתקן אלא לקטנים.

ג. האב יצווה לבניו להחזיק באיזה מצווה, אם מקיימין אותה נחשב יותר מן הקדיש. ואם כן, אפילו יש לו בת יש לו תקנה זו. והוא הדין לבן בנו או לבן בתי יצווה להחזיק באיזה מצוה. ובאן מוסיף בעל "סוכת שלם": "והשכל מחייב רמצווה בפועל פועל יותר ממצווי שאינו רק בפה. וכפרט בזמנינו שאין הש"ץ מוצא (ומתפלל בקול כל פסוקי התפילה) יכי אחד מהפלל בעצמו, לכן יש להדהיק פעות רבים שתיסבים ידק בייחוד לפני התיבה או בקדיש עושים נחת רוח לנשמת אבותיהם. וכנסין בזהליכת עבוי זה, את אשר ביים לעשות עדיף יותר, ובלי מהלוקת, אינם עושים. יש ללמדם, שיחד נבוי מהם ליחד ביני האבילות ביני ראשי צדיק אחד מצוות בפועל בכל האפשרות גם כן. יחו הקיצור "פסיכא שאם אפשר ליחפש אחד מצווה בפועל שיחיה גם מצווה הדבים, ואיה יחדר ליכנס בזה, ובזה מוציא מכל מחייבי הגיהנום. [בהמשך מצייין ה"סוכת שלם". שלדעתו מי שיכול לעשות את הדברים הדי הוא מזכה את הדבים].

ה. המעולה יותר לזכות הנשמות לקציאת מכך מדרי נדיבים ולהאיר להם נתיב גם ביחד בדרך המלך אל הגן עדן - הוא לימוד תורה קדישה בעד נשמתן. וכאן מאריר ה"סוכת שלם". לבדר מפקפות רבים שאין שם מצווה שיהיו לעסק התורה הק. בהמשך הוא מוסיף: "לימוד תורה ולפחות משניות, אם אפשר בגמרא יפוסקים בו ביום יידאי אשרי לו. ראו מעידה את הנשמה בלימוד הלכה פסוקה לגמרי. ועב"פ ללימוד משניות עם המפרשים המהדפים בדי הר לכה פסוקה".

ו. המדרגה החמישית היא לימוד ברבים בכנסיא גדולה מחכמים יראים וחדדים ביחד ה. ושיהיו לפחות עשרה. מי שזוכה בחיו להשתדל להיות בחברה כזו אשר לומדים בכנסיה, להיות אחד מהדיהו עוד בעץ שתות על פלגי מים אשר פריו יתן בעתו גם אז במד שילמדי חבריו אחד מהדיהם מהם בעדי, ויזכיהי שמו בלימוד שלהם בכל ימי האבלות עליו יחדשי השנה הראשונה וכל יארצ"ט.

ז. המדרגה השישית העלה עוד יותר. אם רוצים בין תפילת מנחה לפ שהיב בזמנו, שמחברים עדה של עשרה לפחות לימוד משניות בחילוי יחיהיו יומם ולילה, כהמנהג פה, ואף בלילי שבת יחיו אי אפשר. אז ללמוד בין מנחה למעריב. לימודים בשתי אחר יציאת בית הכנסת בכנופיא בייחב"ד [בהמשך יחא מאריר אדחית עניי חיהיו יום יום לה בתחיר יחפילה].

בהמשך מעידר ה"סוכת שלם". יחוא-מוסף מודעה שיחא בבדי נפ"ת, כדבריהו אם אפשר לסגוע פעמים רבות אנשים אשר אין להם קדיש שיחיהיו לפני תיבת המצוה בלים את הציבור שלא לבד שהדבר אינו מועיל לנשמת, אלא יחי יחא במועיל בהקדש יפ ביישי את יעשמת שעל יחי נפ"ת אף החטא יחד. יאף לאחתן קאין קדים לשכתי, יחיי יחיי בנפשי שלא לידד לפני התיבה בביהכנ"ס בחיל.

על הייחדיות שבלימוד פרק ו' דפקיעות מובא בספריהם רבים. בספר עצי עדי נמעשי אדני מהדר"ח לקיק קמרנא שנדפס בלק"ח לבבי. כתוב בזו הלשון בנוליהו המשנ"ת.

קיבלנו מרבותינו שקיבלו מרבו יבנו מאריהו ל"ל, שבפרק זה, פרק ו' דפקיעות, מעלין הנשמה של הנפטר"ת למקומה. לבן, האבל כל י"ב חדש, ילמד משניות אלו לתקן נשמות אביו ואמו, קדיבי האביו - ביארצ"ט יבי"ב.

חשיבות עניית אמן יהא שמיא רבא

בספר "המאדית הגדולים" מובא בשם הסבא מנובהדדיק זצ"ל, ששמע אחת בהן אצלו בני משפחה של הולה קשה רחמ"א ביקשי ממנו שיברכו לרפואה שלימה, אז הציע להם הסבא זצ"ל שבמקום שהוא ידבר אותם יילכו לישיבה ישלמו לשני בחדדים שיאמרו אמן יהא שמיה רבא ינו בקול דם וכוונה גדילה עבור זכות החולה.

בני המשפחה הנ"ל לא הסכימו, אז הוכיח להם מזה שאין להם אמונה אמיתית בדברי חז"ל א"כ שילכו בעצמם. ואז התלונן על העולם שבשעת צרה רחמ"ל מחפשים קבולות שונות ועושים את כל השתדלויות, ולמה אינם מתחזקים באמירת אמן יהא שמיא רבא בכל כחם וכוונתם. אשר ילו לנו חז"ל שעי"ז קדרעין דין גזר הדין, והדי כל אות ואות מדברי חז"ל הוא אמת לאמיתה, עכ"ד.

ולכן נזמנים קשים אלו, אשר ובלי משיח מתגברים רחמ"ל ואין לך יום שאין קללתו מרובה מקודמו, ישמרנו ה', ובפרט באשר הדין מתוח על עמ"י בארצ"ו, ואנו מתחננים שיקרע ה' את רוע גזר דיננו, עלינו להתחזק כולנו באחד בענין זה, של אמירת אישי"ת בכוונה ובקול רם אשר גילו לנו חז"ל שזהו קדע נוראות רשות ועי"ז נמחלין העונות וגם ניצולין מדינה של גיהנום, וכן ניצולין ע"י מחבלי משיח, וכולנה זה גוכה בפעדה לגילוי כבוד מלכותו יתברך בביאת משיח צדקנו בב"א.

schiffs@012.net.il

עורכת המוסף: לימור גרוזים מגן ■ עיצוב גרפי: נטלי פוזנר ■ הוצאות: ת.ד 57010 תל אביב 61570